

Ålfiskets betydelse och framtid

I Sverige finns ett betydande fiske efter blankål och gulål på både ostkusten, västkusten och i insjöarna. Ålfisket har stor ekonomisk betydelse för det svenska småskaliga fisket och för den totala intäkten i fiskesektorn.

Under 2004 fångades 428 ton ål längs kusterna (2003: 461 ton) och 106 ton i insjöarna (2003: 96 ton). Det innebär att insjöfisket står för i stort sett 20 % av landets ålfångst. Andra grupper av fiskare finns inte med i statistiken, till exempel fritidsfiskare, och uppskattningsvis fångas 40 % mer ål än vad som framkommer av den offentliga fiskeristatistiken.

Svenska Fiskares Riksförbund (SFR) har tagit del av de åtgärder som ingår i EU-kommissionens aktuella förslag till ålförvaltning som offentliggjordes den 6 oktober 2005. Förbundet anser att åtgärdsplanen för att lyckas skapa ett hållbart fiske borde ha starkare fokus på sambandet mellan **glasålsbevarande, utsättning av glasål** i Sverige och andra länder, samt **återvandring av utsatta** individer till Sargassohavet

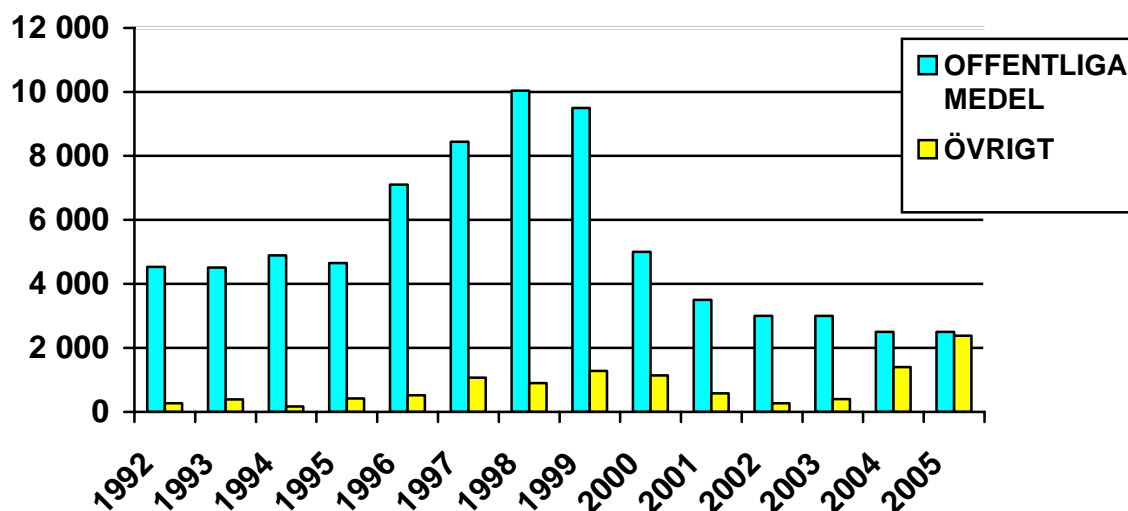
Som förslaget nu är utformat missar man de viktiga sambanden och prioriterar inte de nyckelåtgärder som skulle kunna stärka ”**uthållighetskedjan**” och återställa beståndet. Det är troligtvis inte bara svenska ålfiskare som står bakom denna kritik, utan dessa synpunkter delas antagligen av de flesta ålfiskare i norra Europa.

Jag kommer nu att fortsätta att prata om utsättningar, de resultat utsättningarna hittills har givit, människorna bakom fisket och en framtidsvision för ålfisket i Sverige.

Utsättningar

I Sverige har ålutsättningar pågått sedan en lång tid tillbaka och utsättningar i flera svenska vatten längs kusterna och i insjöarna finns dokumenterade sedan tidigt 1900-tal.

Under åren 1992 till 2005 sattes stora mängder ål ut i Sverige och nedan visas utsättningar gjorda av Svenska Insjöfiskarens AB. Det är enkelt att konstatera att utan yrkesfiskets insatser hade det inte blivit tal om några utsättningar.

Figur 1. Utsättningar av ål utförda av Svenska Insjöfiskarens AB, belopp i tkr

Finansiering av utsättningarna

Utsättningarna har finansierats på olika sätt:

1. Offentliga medel

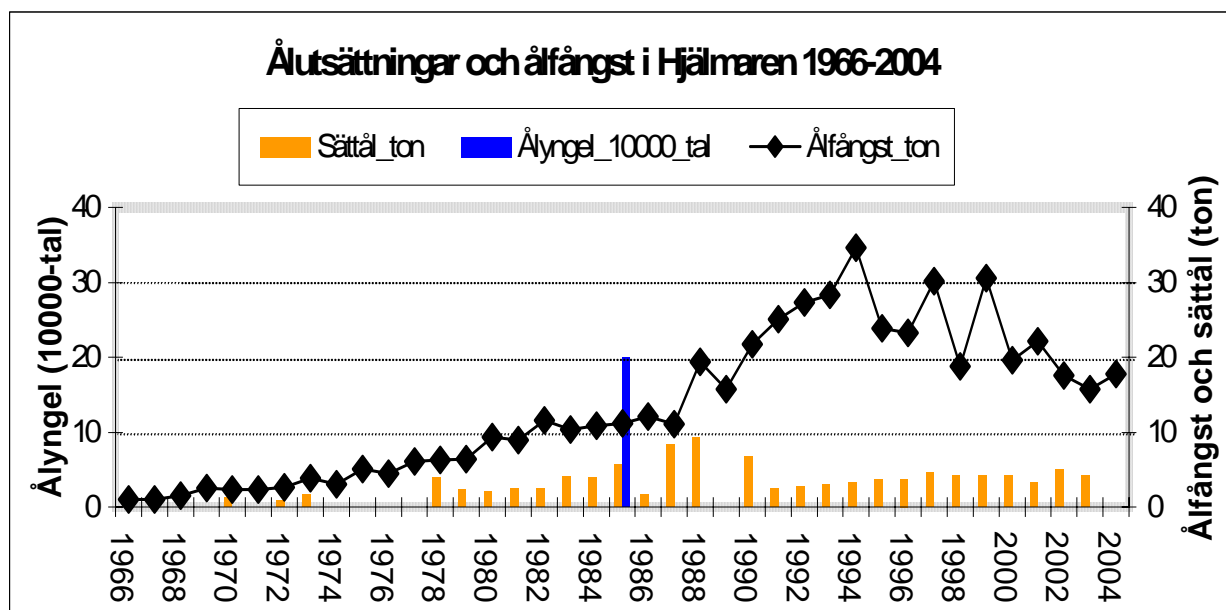
- Prisregleringsmedel användes till och med 1999. De bestod av fonderade medel från det normprissystem yrkesfisket hade fram till slutet av 1980-talet. Det var medel som stod till yrkesfiskets förfogande och som reserverades till utsättningar.
- Under åren 1996 till 1999 användes även medel från EU:s strukturfond. Prisregleringsmedlen blev då den nationella insatsen vid användning av strukturmedel.
- Budgetmedel
- Vattendomar: Vattenavgiftsmedel har från år 2000 svarat för större delen av de offentliga medlen.

2. Övriga medel

- Av yrkesfiskarena satsade egna medel, till exempel genom ålfonder i de olika sjöarna.
- Fiskevårdsområden (FVO) och andra beställare.

Under de senaste åren har det varit svårt att få fram tillräckligt med offentliga medel för att kunna upprätthålla volymerna på utsättningarna. De fonderade prisregleringsmedlen är slut. Utsättningarna av sättål har därför kraftigt minskat och glasålmängderna har legat i underkant för att få rimliga priser från ålkarantän.

Resultatet av utsättningarna

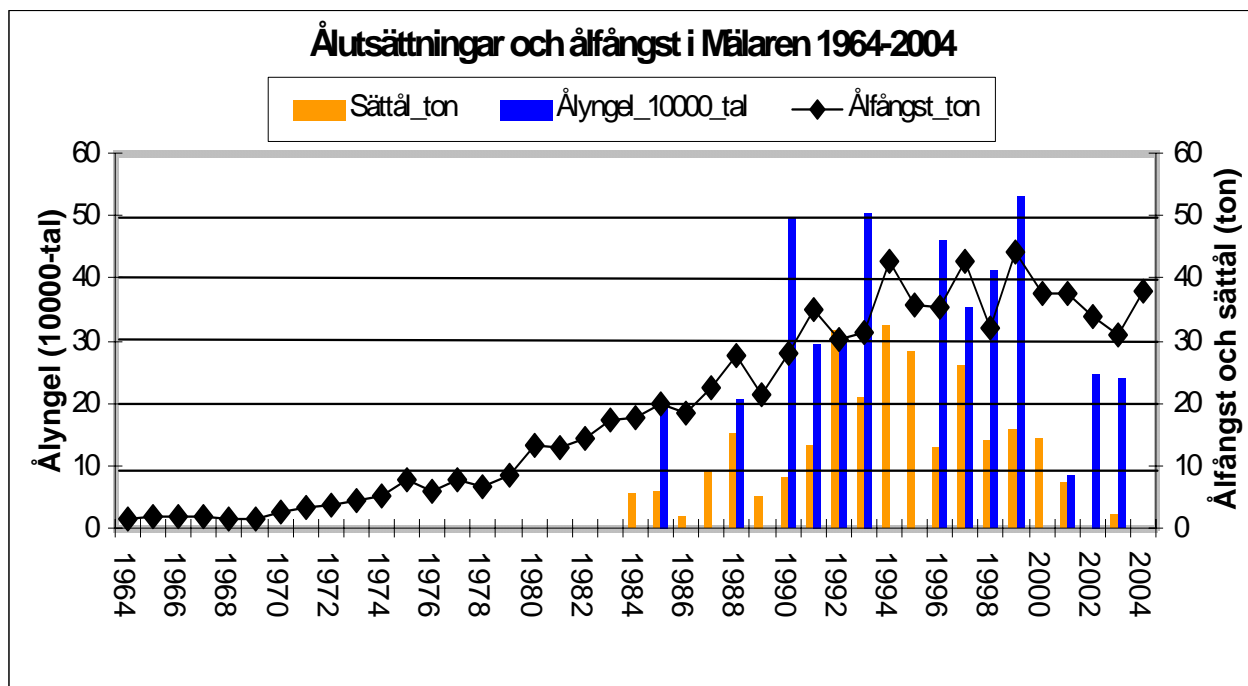
Figur 2, Utsättning och fångst i Hjälmarén mellan 1966-2004

I Hjälmarén har framförallt sättål¹ använts för utsättningar. Bilden visar utsättningar och fångst under 38 år, från 1966 till 2004. Den visar också att fångsterna ökar kraftigt cirka tio år efter utsättningarna. Ökningarna är inte linjära, utan varierar med fiskets naturliga variationer och fångsterna under det aktuella året.

Hjälmarén har förbindelse med Mälaren och på så vis lyckas en del av de vuxna ålarna ta sig ut till Östersjön och förhoppningsvis hela vägen till Sargassohavet för att reproducera sig.

För Hjälmarén finns fångststatistik för åren 1914 till 1920 och från 1966 och framåt. Det är intressant att notera att under åren 1914–1920 fångades det cirka 1 ton ål per år och samma fångst noterades för 1966 och 1967 enligt figur 2. Under 1994 fiskades det 34,6 ton ål i Hjälmarén. Utsättningarna av ål har höjt fångsterna mycket kraftigt.

¹ **Sättål** är små gulålar (över gällande minimått) som fångas på västkusten och sätts ut i insjöar och utefter ostkusten. Under senare år tillåts endast utsättning av sättål i sjöar som har direkt förbindelse med havsområden, på grund av risken för Infektiös pankreasnekros (IPN, en virussjukdom som ofta drabbar yngre fisk). Det går cirka tio sättålar på ett kilo.

Figur 3. Utsättning och fångst i Mälaren mellan 1964-2004

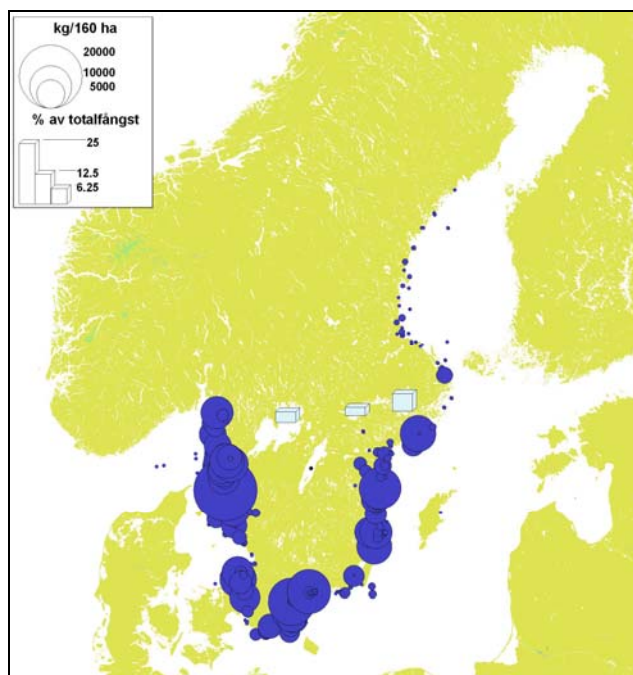
I Mälaren har man tidigare använt både sättål och glasål² vid utsättningar (se figur 3), men under de senare åren har nästan enbart glasål använts.

Även denna bild visar tydligt att det skett kraftiga fångstökningar cirka tio år efter utsättningarna. Fångsterna varierar även här från år till år med hänsyn till den normala variationen i fisket.

Det finns undersökningar som visar att blankålar i Mälaren vandrar ut mitt i fjärden och undviker strandkanterna, där de flesta ålfiskeredskapen är placerade. Flertalet ålar simmar förbi och vandrar vidare ut i saltsjön, men tack vare utsättningarna i Hjälaren och Mälsaren är fisket ändå relativt bra och är ett effektivt sätt att öka antalet utvandrande blankålar från de två sjöarna.

² Glasål

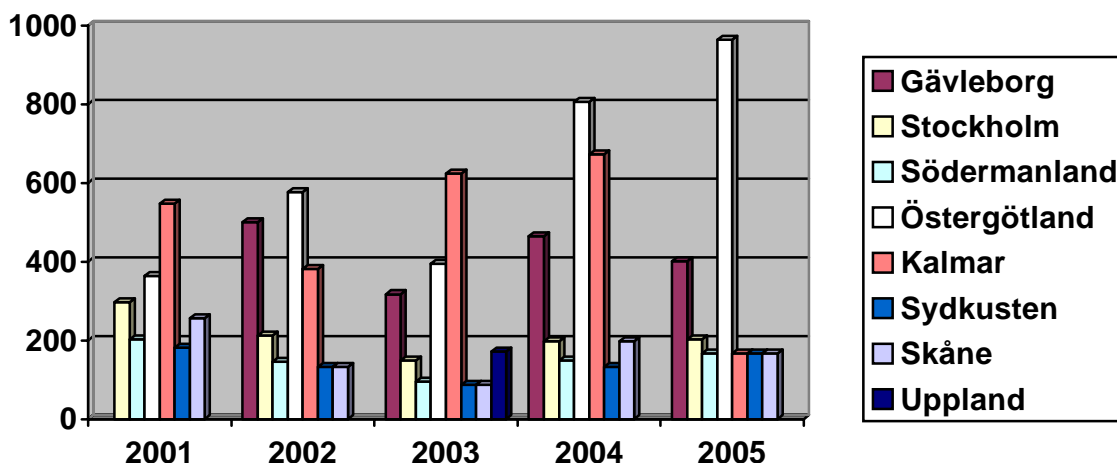
Ålyngel som fångas i England (eller på andra ställen) och som efter föreskriven karantän i Sverige sätts ut i sjöar. Det går cirka tusen glasålar på ett kilo.

Figur 4. Ålfiskets avkastning per ytenhet längs kusten

De svenska ålfångsterna efter kusterna var under 2004 i paritet med samma fiske fyra år tidigare. Denna bild visar entydigt hur viktiga utsättningarna har varit för att upprätthålla ålfisket utefter kusterna.

Sättålar har planterats ut i Väner, efter kuststräckor från Västernorrlands län och söderut, samt i sjöar i Östergötland, Småland och Skåne. Utan utsättningar hade ålfångsterna i såväl insjöarna som längs kusterna varit betydligt lägre de senaste tio åren. Ålutsättningarna gynnar som jag ser det både ålfisket och utvandringen av blankål till lekplatserna i Sargasso havet.

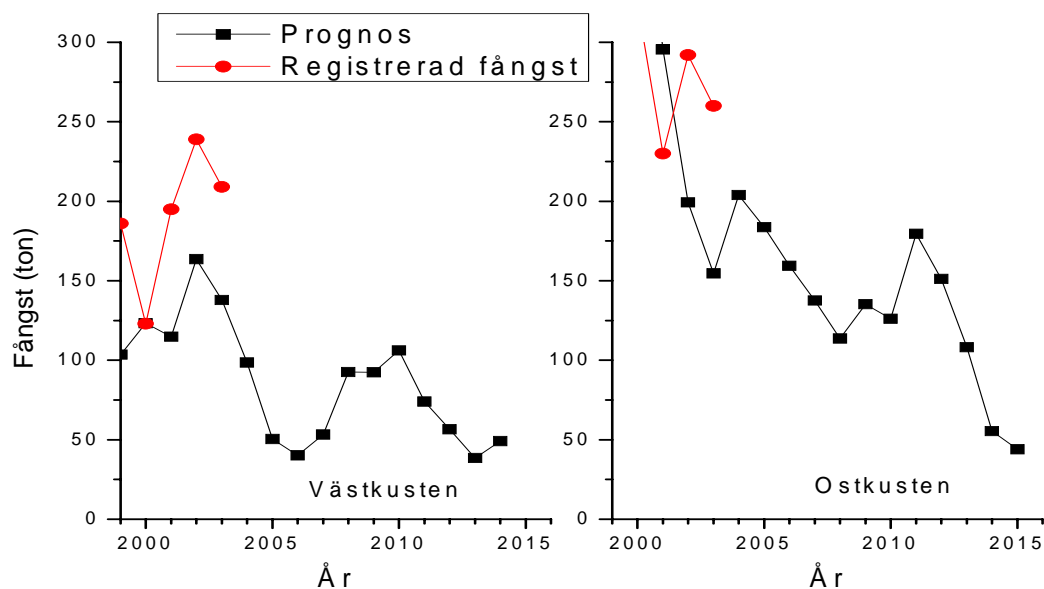

Figur 5. Utsättning av ål längs kusterna 2001–2005 (belopp i tkr).

De ålar som har satts ut under 2000-talet är fortfarande på tillväxt och har ännu inte påverkat fångststatistiken.

Prognoser för ålfisket

Denna bild (figur 6) visar skillnaden mellan beräknad fångst och faktisk fångst av ål. Ålfisket har under de senaste åren varit bättre än prognoserna, vilket visar utsättningarnas stora betydelse både för ålfisket och för utvandringen av blankål till lekplatserna. De svenska utsättningarna har även gynnat det ålfiske som bedrivs av andra länder runt Östersjöns utlopp i Västerhavet.

Figur 6. Prognos för ålfisket på Västkusten respektive Ostkusten

Människorna bakom fisket

I Sverige finns det knappt 2 000 licensierade yrkesfiskare enligt den senaste statistiken, och av dessa fiskar drygt 200 i insjöarna. Enbart 17 var kvinnor och fiskarna hade en genomsnittlig ålder på 50 år (2004). De flesta yrkesfiskare bor på platser där samhället bidrar med regionala medel för att bibehålla den lokala infrastrukturen och sysselsättningen.

Kusten

Nära en tredjedel av de licensierade yrkesfiskarna på ostkusten har delar eller hela sin fångst från ål. Sammanlagt fick 162 fiskare över halva sin inkomst från ålfiske och fångstvärdet svarade för 84 procent av den totala ålfångsten.

Insjön

I insjöfisket redovisar cirka hälften av de 220 licensierade fiskarna ål i sina fångster. Av dem fick ungefär 25 fiskare mer än en tredjedel av sin inkomst från ålfisket.

Den övervägande delen av ålfisket bokförs på fartyg som är mindre än 10 meter och 25 procent av deras samlade fångstvärde kommer från ålfisket. Det bör noteras att det är det småskaliga kust- och insjöfiske som i huvudsak fiskar ål är samma fiske som Sverige säger sig värna om. Förutom yrkesfiskets bokförda fångster förekommer det ett ganska stort "svartfiske" som inte registreras. Det uppskattas till runt 40 procent av yrkesfiskets fångster.

Skarven är också en stor ålfiskare i Sverige och i stora delar av Europa och har den ökat explosionsartat på senare år. Det finns idag hundratusentals skarvpar inom Europas gränser och ett sätt att öka antalet utvandrande blankålar är att minska skarvfisket av ål, som är av stor betydelse även om det inte är lika stort som svartfisket.

Ålfiskets betydelse

Ibland kan bilder och information som baserar sig på statistik ge felaktiga intryck av verkligheten. Fångststorlekar och priser för många arter har varierat de senaste åren, medan ålen har varit relativt stabil i båda avseendena. För många fiskare är ålen en bas i fångsten och om det införs fiskestopp för ål kommer det vara en ekonomisk omöjlighet för de flesta småskaliga fiskare att fortsätta fiska på heltid och om ens halvtid.

Värdet som anges i fiskeristatistiken är förstahandsvärdet, dvs. det värde ålen har när den säljs till en fiskuppköpare. Men många av yrkesfiskarna förädlar idag ålen genom att röka den och säljer den direkt till konsument. Därför har ålen ett betydligt större värde än vad som anges i statistiken. I vissa fall säljs den rökta ålen också till grossister för vidareförsäljning till den reguljära handeln, och i handelsledet har ålens värde ökat ytterligare.

Ålens värde för yrkesfisket är alltså betydligt större än vad man kan avläsa från statistiken. Sedan tillkommer de historiska och kulturella värdena i både fisket och de skånska ålagillena.

Framtiden för ålfisket

Trots den kraftiga minskningen av den europeiska ålpopulationen finns en positiv syn på framtiden. Det naturliga insteget av ål till Skandinavien har visserligen minskat de senaste 20 åren och forskarna kan inte helt förklara vad minskningen beror på. Fisket är inte den enda bakomliggande orsaken, utan troligen samverkar flera negativa faktorer som till exempel olika slags miljöförändringar.

I inledningen kommenterades Kommissionens förslag till förvaltningsplan för ål som offentliggjordes den 6 oktober 2005. Ytterligare synpunkter på detta förslag är:

Kommissionens mål att öka utvandringen av blankål delas av SFR, men vi är mycket kritiska till förslaget om ett partiellt fiskestopp och till en fortsatt export av glasål runt hela världen.

Det finns dock stora möjligheter att öka utvandringen av blankål till Sargassohavet, om bara Sverige och övriga EU bestämmer sig för att använda den resurs av invandrande glasål som fortfarande når Europa. Det finns lämpliga uppväxtområden för ål i Sveriges alla insjöar och sannolikt även i andra EU-länder i närområdet.

De stora utsättningar av ål som det svenska yrkesfisket initierat och drivit fram har bevisligen haft en stor effekt på utvandringen av blankål från sötvatten till saltsjön, vilket visar på möjligheterna. Det klokaste vore därför att använda tillgången till glasål i Europa för utsättningar i lämpliga vatten. En viss del kan kanske också gå till ålodling inom EU, men att fortsätta exportera europeisk glasål för odling i andra världsdelar är synnerligen oklokt.

Glasål som fångas för att odlas kommer aldrig att kunna leka i Sargassohavet. En glasål som däremot fångas för utsättning i svenska vatten har, trots ett ålfiske, en möjlighet att som blankål vandra ut i Skagerrak och vidare mot lekplatsen i Atlanten.

Kontinuerliga utsättningar av ål ger oss en möjlighet att fortsätta fiska ål samtidigt som vi ser till att tillräckligt många blankålar utvandrar till Sargassohavet. Ser vi dessutom till att endast ålfångster som registreras tillåts, dvs. förbjuder allt "svartfiske" efter ål inom hela EU, kommer både ålen och ålfisket att ha en framtid.